

Høring – alternative reaksjoner for mindre alvorlige narkotikalovbrudd

Det vises til Justis – og beredskapsdepartementets høringsbrev av 19. januar 2012.

Som et ledd i Stolebergutvalgets innstilling ”Rapport om narkotika” der utvalget foreslår alternative reaksjoner i form av tilbud om avtaler i stedet for påtale- og anmerkninger i strafferegister samt etablering av tverrfaglige nemnder for å vurdere tiltak for personer som pågripes for bruk og besittelse av narkotika, opprettet regjeringen 16. desember 2010, en interdepartemental arbeidsgruppe som skulle se nærmere på alternative reaksjoner for mindre alvorlige narkotikalovbrudd. Rapporten ble overlevert 4. juli 2011 til Justisdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet.

I løpet av de siste årene har stadig flere både på nasjonalt og internasjonalt nivå tatt til ordet for at det må skje en endring med rådende narkotikapolitikk, og i dag debatteres både avkriminalisering og legalisering som alternativer til kriminalisering og forbud. I Stoltenbergutvalgets innstilling vises det til at straffeforfølgning og soning har vært lite egnede virkemidler når det gjelder forebygging og bekjempelse av bruk, og utvalget har foreslått endring av reaksjonsformer fra justis til tverrfaglige nemnder som kan vurdere tiltak for personer som pågripes for bruk og besittelse av narkotika. Stoltenbergutvalget bygger på den portugisiske modellen men utvalget valgte og ikke å foreslå avkriminalisering som Portugal har gjort. Ifølge Thorvald Stoltenberg var det fordi utvalget var redd for at et slikt forslag var for kontroversielt og at det ville ta fokuset bort fra utvalgets andre forslag. KROM var i høringsuttalelsen til ”Rapport om narkotika”¹, kritisk til at alternativene til straffereaksjoner bare innebar en nedtoning av justissektoren, og argumenterte for avkriminalisering av bruk og besittelse til eget bruk og en generell nedkriminalisering av narkotikalovbrudd. Ledende jurister, forskere og andre fagprofesjoner har pekt på det samme og talt for at bruk, erverv og besittelse til eget bruk bør avkriminaliseres. Det er etter vårt skjønn derfor beklagelig å registrere at også departementets arbeidsgruppe har valgt politisk konsensus over fag, og utelukker muligheten for å drøfte fordeler og ulemper med andre former for regulering som avkriminalisering og legalisering.

Arbeidsgruppen har i tillegg valgt å videreutvikle allerede eksisterende ordninger i stedet for å etablere en ny organisatorisk struktur som Stoltenbergutvalget forslo og som vil ha medført en nedtoning av justissektorens rolle og styrking av helse- og sosialfaglig tilnærming. I praksis betyr alternativene som foreslås en bekymringsfull styrking og utvidelsen av straffespolet.

Ifølge høringsnotatet forslår arbeidsgruppen i stedet noe de kaller et tosporet *samtykkebasert system* – motivasjonssamtale og intervensjonsprogram. Førstnevnte, motivasjonssamtaler, er en videreføring av allerede praksis som politiets bekymringsamtaler med unge lovbytere og deres foreldre, men motivasjonssamtaler er atskillig mer inngripende og skal ifølge arbeidsgruppen bygge på kunnskapsbasert samtalemetodikk med atferdsendring som mål. I praksis betyr det en sammenrøring av terapeutisk-medisinsk tiltak og strafferettslig kontroll uten at prinsipielle og etiske sider rundt dette samrøret diskuteres. Det sies heller intet om hvordan de idealer som den

terapeutiske metoden tross alt baserer seg på skal skje innenfor rammene av et kontrollregime med tradisjonell straffereaksjoner som riset bak speilet.

Intervensjonsprogrammet skal rette seg mot personer som har utviklet et rusproblem, gir sterke assosiasjoner til Narkotikaprogram med domsstolskontroll ND, men der ND retter seg som et alternativ til ubetinget fengselsstraff er målgruppen for intervensjonsprogrammet personer som tas for bruk og besittelse av narkotika til eget bruk. Forslaget betyr i praksis at personer som hadde fått straffereaksjoner i form av bøter eller påtaleunntatelse skal underlegge seg rusrehabilitering i regi av straffeapparatet. Arbeidsgruppen argumenterer for at intervensjonsprogrammet vil være et viktig bidrag til det øvrige hjelpeapparatets rehabilitering, fordi et møte med strafferettsapparatet vil være *motiverende* for erkjenne at man har et rusproblem (vår utheving).

Det er interessant at denne koblingen mellom behandling og straff legitimeres gjennom en idé om at straffeapparatet framstår som mer forpliktende enn helse- og sosialfaglig tilnærming og tiltak, og dermed vil kunne være mer effektiv. Det er etter vårt skjønn en antagelse som det er svært vanskelig å finne empirisk grunnlag for. Med tanke på den dominerende rollen narkotikalovbrudd (hovedsakelig bruk, erverv og besittelse til eget bruk) har når det gjelder totalt antall registrerte lovbrudd, og at tallene gjenspeiler politiets ressursbruk på området, er det vel heller grunn til å hevde at justissektoren ikke mestrer denne oppgaven på en særlig vellykket måte?

Valg av reaksjonsformer kan heller ikke reduseres til bare et spørsmål om metoder for regulering, som Portugals narkotikaminister Joao Castel-Branco Goulao, har pekt på ligger ikke nøkkelen til suksess i avkriminaliseringen men at det førte til et paradigmeskifte: At den politiske tilnærmingen nå er basert på narkotikabruk som et helseproblem og ikke strafferettslig problem. Arbeidsgruppens forslag innebærer ingen paradigmeskifte: Alternativene til straff for mindre alvorlige narkotikalovbrudd skal fortsatt være et område for straffeapparatet og politiets rolle skal utvides heller enn å begrenses.

Et annet moment er at innføring av nye reaksjoner nødvendigvis ikke vil føre til reduksjon i bruk av strafferettslige virkemidler. Tvert i mot, erfaringsmessig vet man at økt fokus på helse og behandling i straffeapparatet har ofte fått uheldige følger når det ikke følges av av/nedkriminalisering. Vi er derfor redd for at når politiet nå gis flere administreringsstrategier vil det i praksis bety en utvidelse av heller enn et alternativ til strafferettslige virkemidler.

Et tredjemoment er at med koblingen behandling og straff benyttes førstnevnte som brekkstang for å innføre tidsubestemte reaksjoner og intervensjonsprogrammer som har klare paralleller til tidligere særreaksjoner ved at det ikke bare er handlingen som legges til grunn for reaksjonen, men også personen og dennes behandlingsbehov. Her blir både likhet og proporsjonalitet satt til side til fordel for en individualpreventiv vurdering uten at prinsipielle og etiske sider eller dilemmaer er tatt opp eller drøftet.

Det er som arbeidsgruppen peker på, grunn til å anta at personene som kvalifiserer for intervensjonsprogrammet ofte vil være etablerte "kjenninger" av både politiet og hjelpeapparatet. Vi vet også at for majoriteten av personer som befolker de ulike synlige stoffscenene vil rusbruken bare være en del av et sammensatt og komplekst problemområde og knyttet til store levekårsproblemer. Det er derfor grunn til å etterlyse en mer veloverveid faglig begrunnelse på hvorfor man skal opprette et reaksjonssystem som vil ha en meget begrenset målgruppe – det vil si "motiverte kandidater", i stedet for å bruke økonomiske ressurser på å styrke allerede eksisterende hjelpetilbud. Vi mener også at det er grunn til å etterspørre om politi og påtalemyndighetene innehar fagligkompetanse til å vurdere en persons behov for og egnethet til intervensjonsprogrammet eller ei. Og om det er bruk av skjønn og ikke er faglige kriterier som legges til grunn, hvilke forhold skal da gjelde som kvalifiserings- eller diskvalifiseringsårsak? Og

hva skjer med personer som i intervensjonsprogrammet bryter vilkårene men fortsatt har et stort behov for hjelp og behandling – innebærer det tap av hjelpetilbud?

Sist men ikke minst finner vi fraværet av debatter om prinsipielle og etiske sider i koblingen mellom behandling og straff så vel som ved tiltakene som foreslås problematisk. Å hevde at det er et *samtykkebasert* tiltak er vel ikke veldig dekkende når straffen er riset bak speilet. At politiet har en bekymrings samtale med unge og deres foreldre er noe helt annet enn at politiet skal benytte terapeutiske virkemidler med sikte på adferdsendring, sistnevnte reiser og krever etter vårt skjønn andre viktige etiske og prinsipielle sider blant annet knyttet til håndtering av roller som både ”etterforsker og terapeut”. Vi etterlyser også problematiseringer rundt forslag om bruk av virkemidler som urinprøvetaking, i Stoltenbergutvalgets innstilling beskrives urinprøvetaking som et særskilt integritets- og tillitskrenkende inngrep

Oppsummert kan vi si at de alternative reaksjonene utgjør ikke noe nytt, men er en formalisering av regionale og lokale samarbeidsprosjekter. I praksis betyr det en utvidelse og forsterking av strafferettslige virkemidler og ut fra innvendingen som KROM her har framført, kan vi ikke slutte oss til forslagene i den form de nå foreligger.

Oslo 25. 04.2012

KROM
v/ Astrid Renland, styremedlem

ⁱ http://www.krom.no/artikler_more.php?id=155_0_31_0_C